

*'Als we de
uitgaven aan scholing
en onderzoek niet
opschroeven, wordt het
arbeidsmarktperspectief
er tot minimaal 2018
niet beter op'*

Fabian Dekker: arbeidssocioloog

'NEDERLANDSE JEUGD GEBRUIKT optimisme ALS ZELFMEDICATIE'

De werkloosheid blijft stijgen. Vooral jongeren zijn kwetsbaar en komen moeilijk aan de bak. Arbeidsocioloog Fabian Dekker (35) dook voor zijn boek 'Bankzitten' in de psyche van de huidige generatie jeugdwerklozen en werd verrast door hun optimisme.

Tekst Annette van Soest Illustratie Seb Jarnot – Unit CMA

Wat doet werkloosheid met jongeren?

“De sociale participatie gaat omlaag: ze gaan niet meer uit of op vakantie. Maar ze stellen ook die koopwoning maar even uit, of hun kindervens. Heel logisch. Ze gaan vrijwilligerswerk doen of proberen zelf werk te creëren door kleinschalig ondernemerschap. Je ziet ook verdringing: hoogopgeleiden gaan laaggeschoold werk doen om toch maar bezig te blijven.”

Stevenen we af op een 'verloren generatie'?

“Als je dat aan jongeren zelf vraagt, is het antwoord heel simpel: nee. Ik vind het verbazingwekkend hoe positief en optimistisch ze blijven. Dat is een groot verschil met de jaren tachtig, toen jongeren het gevoel hadden dat ze de grip op het leven verloren.”

Hoe verklaart u dat verschil?

“In de jaren tachtig stapelde de problematiek zich op: hoge werkloosheid, een gebrek aan betaalbare woningen, de Koude Oorlog. Doe Maar zong over de bom. In de tussentijd is er ontzettend veel veranderd. Er is een kleiner vangnet vanuit de overheid. Denk maar aan de verlaging en kortere duur van WW-uitkeringen. Daarnaast worden jongeren opgeleid in een systeem dat eigen verantwoordelijkheid benadrukt. Bovendien verandert het discours in de samenleving: je kunt niet achterover leunen, maar moet voortdurend blijven

investeren in je kennis en vaardigheden. Het is deze combinatie die ervoor zorgt dat jongeren niet willen falen. Dat laatste is vanuit sociologisch oogpunt erg interessant. Persoonlijk falen is misschien wel het grootste taboe van deze tijd.”

Als falen geen optie is, wordt de druk om te slagen alleen maar groter.

“Het levert stress op, ja. Maar die moet binnenskamers blijven.”

Daar word je toch doodongelukkig van?

“Het is vallen en opstaan. Jezelf telkens weer oprapen is tegelijkertijd een ideaal psychologisch mechanisme om met tegenslag om te gaan. De Nederlandse jeugd gebruikt optimisme als zelfmedicatie. En degenen die het alleen niet aankunnen, zoeken gelijkgestemden op. Middelbaar en hoogopgeleiden proberen er via netwerkbijeenkomsten en cv-trainingen weer bovenop te komen. Voor jongeren aan de onderkant van de arbeidsmarkt, die minder vaardigheden of geen netwerk hebben, zijn er nog altijd de jongerentrajecten vanuit de Sociale Dienst als achtervang.”

Jongeren zien zichzelf dus niet als verloren generatie. Hoe kijkt u daar tegenaan als arbeidssocioloog?

“Er is veel onderzoek gedaan naar de jeugdwerkloosheid in de jaren tachtig. Over het algemeen kost het twintig jaar voordat alle littekens verdwenen zijn.

Dan gaat het om de kans om weer werkloos te worden op latere leeftijd, inkomensontwikkeling en beroepsstatus. Dat is een lange tijd, zeker als je nagaat dat het hoogtepunt van de crisis toen maar vier, vijf jaar duurde. De huidige crisis duurt twee keer zo lang: tot 2018 is er naar verwachting alleen maar vervangingsvraag, dus geen werkgelegenheids groei, terwijl er wel een grote instroom van mensen op de arbeidsmarkt is.”

Duurt het nu dan veertig jaar, voordat de littekens weg zijn?

“Aan zo'n inschatting durf ik mijn vingers niet te branden, maar het gaat wel veel langer duren voordat die achterstand is ingelopen. Ik geloof ook niet in positieve geluiden over de vergrijzing. Die lost niets op. Sterker nog, we moeten langer doorwerken. Bovendien zie je in landen waar de vergrijzing heeft toegeslagen, Japan bijvoorbeeld, dat werk ook gewoon kan verdwijnen onder invloed van automatisering of outsourcing. De vergrijzing als oplossing is flauwekul.”

Waarom verheffen jongeren hun collectieve stem niet?

“Protesteren haalt niets uit. Het is een economisch probleem, dus waarom zou je naar het Malieveld gaan? Om aan Rutte te vragen de internationale economische crisis op te lossen? Dat kan hij niet in zijn eentje. Daarnaast speelt hier weer het mechanisme mee dat falen een taboe is. ▶

'NEDERLANDSE JEUGD GEBRUIKT OPTIMISME ALS ZELFMEDICATIE' VERVOLG

De jeugd wil zich niet identificeren met andere werklozen. Dan ga je je niet collectiviseren als een achtergestelde groep op de arbeidsmarkt.”

Gaan mbo'ers op een andere manier met hun situatie om dan hbo'ers?

“Wat opvalt in zoekgedrag, is dat wo'ers en hbo'ers hun sociale netwerk beter gebruiken. Ze onderschrijven het belang van sociale media en maken er gebruik van. Mbo'ers en jongeren zonder startkwalificatie zoeken het vooral in de directe eigen kring: beste vrienden, familie. Dat beperkt hun mogelijkheden, want hoe meer personen je kent, hoe sneller je aan de bak komt. De strategie van de hoger opgeleide werkzoekenden is dus vruchtbaarder dan die van de werkzoekenden in de lagere segmenten van de arbeidsmarkt.”

Wat kunnen het bedrijfsleven en beroepsonderwijs doen om de kansen op werk te vergroten?

“Vaak wordt een betere aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt als dé oplossing gezien. Ik geloof daar niet in. Dat is zo'n ad-hoc-gedachte; vanuit een kortetermijnperspectief kijken naar de mismatch op de arbeidsmarkt. Het gaat juist om langetermijnonwikkelingen, zoals het verdwijnen van het middensegment van de arbeidsmarkt door vergaande automatisering. Dat maakt het belang van een hoog opleidingsniveau steeds groter. Of het belang van de keuze voor een studie die ict-proof is. Je wilt niet dat je baan later wordt overgenomen door een robot.”

Moet het onderwijs dan helemaal niet ingaan op de vraag van werkgevers?

“Het onderwijs kan alleen maar met vertraging reageren op wat werkgevers willen. Er wordt voortdurend een varkenscyclus gecreëerd. Nu moeten we weer allemaal de zorg en techniek in.”

Daar zijn toch ook tekorten? Er is zelfs een Techniepact gesloten.

“Op korte termijn is er werk, ja. Maar ik voorspel je dat we daar over tien jaar overschotten aan vakmensen hebben. De waan van de dag regeert. Per saldo is er gewoon te weinig werk de komende tijd. Ik zie veel meer in een fundamentele oplossing, zoals economisch herstelbeleid.”

Geloof u eigenlijk in het nut van een ambassadeursaanpak jeugdwerkloosheid?

“Het is heel positief dat er publiek-private coalities worden gesmeed, bijvoorbeeld in de uitzendbranche. Ik zie het vooral als een initiatief om het bedrijfsleven bewust te maken en te enthousiasmeren. Natuurlijk kun je er kritische kanttekeningen bij zetten. Hoe effectief is het? Ik ben positief ingesteld. Iedere baan is er één. Ik heb het idee dat er meer leer-werkbanen zijn bijgekomen. Voor de bbl'ers en bol'ers levert het dus zeker wat op. Of het ook betaalde, volwaardige banen oplevert nadat ze zijn afgestudeerd, daar ben ik sceptisch over. Het is geen grote banenmotor.”

En startersbeurzen?

“Daarvoor geldt hetzelfde. Dat jongeren zes maanden een startersbeurs krijgen om werkervaring op te doen, is positief. Maar het is projectmatig beleid; een tijdelijke

pleister. Het levert geen werk op. Ook hier geldt: economische groei is het medicijn. Er zijn drastische oplossingen nodig.”

Zoals?

“Schulden kwijtschelden om consumentenbestedingen aan te zwengelen. Nederland is het land met de hoogste hypotheekschulden ter wereld. Als we die deels kwijtschelden, gaan mensen meer geld uitgeven. Dat wakkert de economische groei aan.”

Wie betaalt die rekening?

“Het is een herverdelingsmechanisme tussen rijk en arm. Daar zit de pijn, want spaarders zullen een deel van hun spaartegoeden zien verdampen. Ik weet dat hier electoraal geen draagvlak voor is. Wat veel makkelijker te realiseren is, maar ook dat is een politieke keuze, is het op poten zetten van een grotere investeringsagenda. We hebben de mond vol van de kenniseconomie. Tegelijkertijd bezuinigt de overheid al jaren op R&D-uitgaven. Technologische innovatie is een van de belangrijkste drijfveren van economische groei. Waarom schroeven we de uitgaven aan onderzoek en scholing dan niet op?”

Omdat dit kabinet in de bezuinigingsstand staat.

“Dan is mijn voorspelling dat het arbeidsmarktperspectief er tot minimaal 2018 niet beter op wordt. Een zwart scenario voor de jeugd.”

Welk advies heeft u voor deze jongeren?

“Ontwikkel competenties die zich minder makkelijk laten automatiseren. Heb je een mbo-studie gedaan, studeer door op hbo-niveau. Aan de slag gaan als zzp'er kan een optie zijn, mits je een netwerk hebt. Werk onder je niveau, want een werkgever heeft liever iemand die overgekwalificeerd is dan iemand die op de bank zit. En kijk eens over de grens. Het verbaast me dat de mobiliteitsbereidheid van de Nederlandse jeugd laag is. Zoek werk in het buitenland.” ●

CURRICULUM VITAE

Geboren: 18 mei 1978, Rotterdam

Studie: Arbeidssociologie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam

Werk: Onderzoeker aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, eerder werkzaam bij Verwey-Jonker Instituut en Universiteit Utrecht

Thema's: Flexibilisering van de arbeidsmarkt, zzp'ers, jeugdwerkloosheid en sociale ongelijkheid